

N:o 21.

Af Herr **A. V. Ljungman**: *Om förändrad lydelse af första punkten i 25 § af Kongl. förordningen om landsting den 21 Mars 1862.*

Efter det Rikets Ständer uti underdånig skrifvelse den 12 Februari 1858 anhållit, det Kongl. Maj:t måtte låta genom sakkunnige utarbete förslag till förordning om landsting och i sammanhang dermed öfverse de angående menighetsstyrelse så väl på landet som i städerna gällande författningar samt en komité den 19 derpå följande Juni för sagda ändamål tillförordnats, afgafs från denna komité den 31 Oktober 1859 de underdåniga betänkanden och förslag till förordningar för landsting samt kommunalstyrelse i stad och å landet m. m., hvilka ligga till grund för de den 21 Mars 1862 utfärdade kommunallagarne.

Bland de fall, i hvilka särskildt förordningen om landsting afviker från komiterades förslag, är tvifvels utan bestämmelsen i 25 §:ns första punkt ett af de märkligare. Denna lydde nemligen i komiterades förslag sålunda: »Kongl. Maj:t utser för hvarje lagtima landsting *bland tingets ordinarie ledamöter* en ordförande, hvilkens befattning fortfar intill nästa lagtima sammankomst.» Den af komitéen framställda motiveringen för dess förslag i detta fall egde följande lydelse: »Frågan om tillsättandet af ordförande för landstinget är i flera hänseenden en fråga af vikt. Om ändamålet med landstingens inrättande endast vore det att af detsamma bilda en rådgifvande församling, hvilken länets höfding egde sammankalla, för att med henne ingå i rådplägingar om medlen att befordra länets ekonomiska väl, skulle det vara naturligt, att ordförandeplatsen blefve honom tillerkänd. Sådan är likväl icke den institution, Rikets Ständer, att sluta af deras i ämnet aflåtna underdåniga skrifvelse, med landstinget afsett; det är deremot en inom lagliga gränser beslutande

församling, som de önskat att i denna institution se organiserad, och ur denna synpunkt har äfven nu ifrågavarande förslag blifvit utarbetadt. Den beslutanderätt, landstinget skulle tillkomma, innefattar väl icke den följd, att i allmänhet dess beslut ovilkorligen skulle erhålla bindande kraft; men besluten skola dock uttrycka landstingets sjelfständiga mening och erhålla verkställighet, så vidt ej ett högre statsintresse eller allmän lag deremot lägger hinder. Den pröfning och kontroll, som ur dessa synpunkter landstingets beslut torde böra underkastas, och som uti detta förslag under §§ 58—60 äfven är reglerad, utgör ett hufvudskäl att icke i landstinget insätta landshöfdingen såsom ordförande. Det vore att försätta honom i en falsk ställning, som lätt kan undvikas genom den i sjelfva verket högre ställning, honom enligt förslaget skulle tillkomma. Han skulle försättas i en falsk ställning, om han, efter att i sin egenkap af landstingets ordförande hafva funnit sina der försvarade meningar och förslag rörande länets angelägenheter underkända af tingets pluralitet, skulle i sin egenkap af landshöfding, vidhållande samma sina åsigtter, anse sig föranlåten att vägra fastställelse på pluralitetens beslut, äfven om goda skäl för en sådan vägran kunde anföras. Missförstånd och misstydingar kunde så lätt derigenom framkallas och må hända leda till en splittring, som hvarken för saken eller i allmänhet för institutionen vore nyttig, och som alltså redan derföre bör afböjas; och då härtill kommer, att det äfven vore stridande mot andan i vår lagstiftning att låta samma ärende i två instanser af samma person handläggas och pröfvas, hafva komiterade, efter öfvervägande af allt detta, låtit tanken på landshöfdingens insättande såsom ordförande i landstinget falla och endast förbehållit honom rättighet att deltaga i landstingets förhandlingar, när han så finner för godt. I anseende likväl till den betydelse, landstinget genom arten och omfånget af sin verksamhet skulle inom administrationen komma att erhålla; i betraktande ytterligare af den nära förbindelse, som emellan statsförvaltningen och tingets åtgärder och beslut, i följd af sakförhållandets natur, ovilkorligen eger rum, samt af den ansvarsfulla ställning, en tingets ordförande redan derigenom intager, att det på hans upplysta och fasta pröfning i många fall måste ankomma att afgöra, huruvida ett ärende må kunna anses ligga inom tingets befogenhet, ur annan synpunkt, än allena såsom föremål för petition; och vid öfvervägande derjemte, att den tid af regelmessigt sex dagar, som för landstingets sammanvaro blifvit föreslagen, icke borde på bekostnad af den för de egentliga hufvudärendenas pröfning erforderliga tid kunna afkortas genom möjliga meningsstrider om hvilken person till ordförande borde utses, tvister, som genast vid tingets början kunde alstra splittring till skada för hufvudfrågornas lugna behandling, hafva komiterade icke

heller funnit lämpligt, att ordföranden skulle genom val af tinget utses, och derföre föreslagit, att det må vara Kongl. Maj:t förbehållet att till ordförande för hvarje ordinarie landsting utse någon bland dess ledamöter.» Emot komiténs förslag till och motivering af ifrågavarande bestämmelse afgafs från en af komitéledamöterna, nemligen Borgmästaren C. J. Stolpe, en reservation, hvars uppfattning i föreliggande fall och följdes vid landstingsförordningens utfärdande. Reservationen lyder: »Angående de särskilda meningarna om ordförandeplatsen i landstinget är i komiténs motiver redogjort. Jag erkänner mig i grunden hylla den åsigten, att landshöfdingen bör vara sjelfskrifven ordförande; men då landshöfdingens embete, i följd af länsstyrelsens inrättning, ej nödvändigt måste vara personligen besatt, utan kan företrädas af en kollektiv myndighet, har jag måst vika för det kraf, omständigheterna sålunda uppställt. Jag har dock gjort det under förutsättning, att Konungen skall i de flesta fall utnämna landshöfdingen till tingets ordförande, så vida valet lemnas honom fritt, och har derföre icke kunnat förena mig med pluraliteten i stadgandet, att ordföranden skall nämnas ibland tingets valda ledamöter. Jag skulle icke råka i förlägenhet att uppställa teoretiska grunder för min åsigt, men tror det vara nog att låta erfarenheten tala. Man må huru ifrigt som helst arbeta på att tillintetgöra den sociala kraft, som jag vill benämna *auktoritet*; den skall i alla tider och allestädes gifva sig luft i en form eller i en annan. Landstingets egne ledamöter skola sjelfve i främsta rummet helst önska att se landshöfdingen i spetsen för ärendena, emedan de veta, att han, i följd af sitt embetes auktoritet, förmår bättre än någon annan förena krafterna och rigta dem mot det åsyftade målet. Om man i ett län spårar verknin-garne af den samfundsanda, som yttrar sig i näringarnas förkofran, i kommunikationsanstalternas upphjelpande och mera dylikt och frågar efter den verkande orsaken till dessa företeelser, så skall i de flesta fall det svar erhållas, att det är landshöfdingens nit och duglighet, man har att tacka derför. Men om tvärtemot den allmänna andan är splittrad och kraftlös, om ingenting uträttas till länets bästa, så kan man vara lika säker, att landshöfdingen får i allmänhetens omdöme bära skulden för detta lägervall. Om ej landshöfdingens auktoritet vore en nödvändig häfstång för sakernas lyftning, hvarföre kunna ej enskilde, ofta utrustade med större tillgångar och bättre insigter än han i nämnda afseende, ersätta hvad hos honom brister? Jo, torde någon svara, derföre att bindande former för de enskildes samverkan saknas, men när sådana former blifvit uti landstingsorganisationen skapade, skall det blifva annorlunda. Jag kan dock ej godkänna denna slutsats, då olägenheterna i

det närvarande och fördelarna i det tillkommande äro lika för landshöfdingen och för den enskilde. Den ene såväl som den andre hafver icke något annat hjälpmedel att tillita för åstadkommande af företag, hvilka fordra en allmännare samverkan, än den *fria* associationen, men den stora åtskilnaden emellan begge ligger deri, att embetet innefattar för landshöfdingen ett moraliskt tvång att tänka och handla, och att embetets *auktoritet*, som uppbäres af den allmänna föreställningen och aflägsnar de små afundsjukornas paralyserande inverkan, förlänar honom en styrka, som den enskilde saknar. Landstinget, hvilket icke är annat än den *tvungna* associationens bolagsstämma, blifver således ett plus i den fördelaktigare ställning framför den enskilde, som landshöfdingen redan nu har och som han alltid skall behålla, såvida den ej genom institutionerna undergräfvades.»

Granskar man nu de i den segrande reservationen anförda skälen, skall man svårligen kunna undgå att genast inse deras haltlöshet, i synnerhet som de alldeles icke afse något annat fall, i hvilket en till landstingsman icke valbar person skulle få utses till ordförande, än i fråga om vederbörande landshöfding. För landshöfdingens verksamhet till det honom anförtrödda länets förkofran är möjligen rätt för honom att deltaga i landstingets öfverläggningar, men alls icke hans ordförandeskap vid dessa öfverläggningar, oumbärlig, ja, vill landshöfdingen genom sin sakkännedom och sitt nit söka öfvertyga landstinget om behovet af uppoffringar eller andra åtgärder för länets bästa, kan han tvifvels utan med större framgång göra detta, om han ej är bunden af sin ställning såsom landstingets ordförande. Af en ordförande fordrar man nemligen med rätta såsom hufvudsak en möjligast fullständig opartiskhet, något som ej alltid kan framträda hos den, som synbarligen ofta får till uppgift att vara främste förkämpan för en af de uppfattningar, mellan hvilka landstinget har att välja. Man bör för öfrigt icke förbise, huru viktigt det är, att landshöfdingen såsom Konungens ställföreträdare inom länet ej ryckes ned från den ståndpunkt af oveldig styresman och domare eller lider minskning i den moraliska »auktoritet», som han bör ega inom länet, om han skall motsvara sin bestämmelse såsom sådan. Den i reservationen antydda faran »af de små afundsjukornas paralyserande inverkan» har längesedan befunnits vara obefogad, då den icke i ringaste mån gjort sig i högre grad än eljest gällande i de län, der landshöfdingen icke fungerat såsom landstingets ordförande. Reservationens uppfattning har ock allt mer öfvergifvits äfven af Kongl. Maj:t, så att antalet af landshöfdingar, hvilka under de senaste åren tjenstgjort såsom ordförande i landsting, nu utgör blott ett ringa fåtal, hvadan något skäl ej längre torde finnas, som bör förhindra, att steget kan tagas fullt ut,

och att i förordningen genom nödigt tillägg en tillämpning af densamma omöjliggöres, hvilken, ehuru ursprungligen afsedd att gälla såsom regel, likväl visat sig vara icke blott obehöflig utan rent af olämplig, ja, i ett eller annat särskildt fall till och med uppenbart skadlig.

Slutligen måste det hållas för en ofullkomlighet hos den ifrågasvarande lagbestämmelsen, att den alls icke innehåller någon den ringaste inskränkning i afseende på ordförandens kvalifikation såsom sådan, hvardan sålunda t. ex. äfven en med länets förhållanden fullständigt obekant främling kan utses till ordförande i dess landsting.

På grund af hvad ofvan blifvit anfördt får jag sålunda hemställa,

det Riksdagen måtte för sin del besluta, att första punkten i 25 § af Kongl. Maj:ts nådiga förordning om landsting den 21 Mars 1862 skall erhålla följande lydelse: »Kongl. Maj:t utser för hvarje lagtima landsting *bland landstingsområdets till landstingsmän valbare personer* en ordförande, hvilkens befattning skall fortfara intill nästa lagtima sammankomst».

Stockholm den 24 Januari 1884.

Axel Vilh. Ljungman.